



تربت امام حسین علیه السلام یادگارِ خاکِ کربلا و نشانه‌ای از پیوند با فرهنگ ایثار و ولایت است. در روایات، برای آن آثار معنوی و شفابخشی نقل شده و مؤمنان آن را با نیت توسل و طلب شفا به‌کار می‌برند. استفاده از تربت، آدابی دارد: با احترام و طهارت، به‌اندازه‌ای اندک، همراه با دعا و توجه قلبی مصرف شود و از هرگونه بی‌حرمتی یا استفاده نادرست پرهیز گردد؛ زیرا اثر آن در کنار ایمان و اخلاص معنا می‌یابد. آیت‌الله‌العظمی مکارم در کتاب شریف «مفاتیح نوین یادداشتی با موضوع «فضیلت تربت امام حسین علیه السلام» و آداب استفاده از آن نوشته‌اند که در متن پیش رو می‌خوانید.

۱. از روایات متواتر به دست می‌آید که تربت پاک آن‌حضرت، شفای دردها و بیماری‌هاست<sup>۱</sup> و امان از بلاها و هر خوف و ترس<sup>۲</sup> و طبق بعضی از روایات، تربت را می‌توان از میان محلّ قبر مبارک تا یک میل<sup>۳</sup> و یا حتی تا چهار میل<sup>۴</sup> برگرفت. محدّث قمی رحمته الله در «فوائدالرضویه» در احوال سید محدّث و مُتَبَخَّر، آقا سید نعمت‌الله جزایری رحمته الله می‌نویسد که آن سید جلیل در تحصیل علم، زحمت بسیار کشیده و رنج بسیار برده است و چون در اوایل تحصیل حتّی قادر بر تهیّه چراغ نبود، از روشنی مهتاب استفاده می‌کرد؛ لذا از کثرت مطالعه در مهتاب، چشمانش ضعیف شده بود؛ ولی به‌برکت تربت مقدّسه سیدالشهدا علیه السلام و خاک مرقد‌های شریفه ائمه عراق علیهم السلام چشمانش روشنی یافت<sup>۵</sup> و جای تعجب نیست که خداوند، چنین اثری را در آن خاک مقدّس برای شیعیان و محبّان قرار داده باشد.

بهترین راه برای استفاده از تربت پربرکت آن‌حضرت، این است که مقدار کمی از تربت تمیز را در مقدار کمی آب تمیز حل کنند و از آن کمی بنوشند یا هریک از افراد خانواده مقداری از آن آب را به‌عنوان تبرک استفاده کنند و طریق دیگر اینکه به‌اندازه یک عدس از تربت تمیز را روی زبان بگذارند و یک جرعه آب روی آن بنوشند.

۲. «ابن‌قولویه» از شخصی نقل می‌کند که گفت: امام‌علی‌بن موسی‌الرضا علیه السلام از خراسان برابم بسته‌ای را فرستاد. وقتی آن را گشودم، در میانش خاکی را یافتم. از کسی که آن را آورده بود، پرسیدم: این چیست؟ گفت: خاک قبر امام حسین علیه السلام است. حضرت امام رضا علیه السلام هدیه‌ای برای کسی نمی‌فرستد، مگر آن‌که کمی از این خاک را در میانش می‌گذارد و می‌فرماید: «به اذن و مشیّت خدا امان از بلاهاست.»<sup>۶</sup>

۳. یکی از یاران امام صادق علیه السلام به محضر مبارک امام عرض کرد: چگونه است که فردی از خاک قبر امام حسین علیه السلام برمی‌دارد و از آن سود می‌برد؛ ولی فرد دیگری از آن برمی‌دارد و بهره‌ای نمی‌برد؟ جواب فرمود: «نه والله؛ هر کس که از آن خاک بردارد و اعتقاد داشته باشد که به او نفع می‌بخشد؛ البتّه بهره‌مند می‌شود.»<sup>۷</sup>

#### • کیفیت استفاده از تربت حسینی

در ارتباط با آداب نگهداری تربت حسینی و کیفیت بهره‌گیری از آن نیز روایاتی وارد شده است:

۱. از ابوحمزه ثمالی نقل شده: خدمت امام صادق علیه السلام عرض کردم: اصحاب را می‌بینم که از خاک قبر امام حسین علیه السلام برمی‌دارند و از آن باذن‌الله شفا طلب می‌کنند. آیا واقعاً در آن شفا وجود دارد؟ فرمود: «از خاکی که از فاصله میان قبر تا چهار میل برمی‌دارند، می‌توان برای درمان دردها بهره جست و هرکس یقین به شفای آن داشته باشد، هرگاه از آن شفا بجوید، باذن‌الله کفایتش می‌کند.»<sup>۸</sup>

۲. در روایت دیگری آمده است که هرگاه کسی از شما خواست از تربت بهره‌گیرد، نخست آن را بیوسد، سپس بر دو دیده‌اش بگذارد و بر سایر بدن بمالد و بگوید:

«اللّهُمَّ بِحَقِّ هَذِهِ الثُّرَيَّةِ، وَبِحَقِّ مَنْ حَلَّ بِهَا وَتَوَيَّ فِيهَا وَبِحَقِّ أَبِيهِ وَأُمِّهِ وَآخِيهِ وَالْأَيَّامَةِ مِنْ وَلَدِهِ وَبِحَقِّ الْمَلَائِكَةِ الْحَاقِقِينَ بِهِ إِلَّا جَعَلْتُهَا شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَثَبْرًا مِنْ كُلِّ مَرَضٍ وَنَجَاةً مِنْ كُلِّ آفَةٍ وَحِزْزًا مِمَّا أَخَافُ وَأَخْذَرُ؛ خدایا به حقّ این تربت شریف و به حقّ آن بزرگواری که در آن فرود آمد و مسکن گرفت و به حقّ پدر و



#### آیت‌الله‌العظمی مکارم شیرازی

مادر و برادرش و امامان از فرزندانش علیهم السلام و به‌حقّ فرشتگانی که او را دربرگرفته‌اند که بگردانی آن را شفای از هر درد و درمان از هر بیماری و رهایی از هر آفت و پناهگاهی از هرچه از آن می‌ترسم و پرهیز می‌کنم.» سپس از آن استفاده کند.<sup>۹</sup>

۳. و نیز در روایتی آمده: هرگاه خواستی از تربت امام حسین علیه السلام استفاده کنی، بگو:

«بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ، اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ رِزْقًا وَاسِعًا وَعِلْمًا نَافِعًا وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ؛ به‌نام خدا و به ذات خدا، خدایا بگردانش روزی فراخ و دانشی سودمند و شفای از هردردی که تو بر هر چیز توانایی.»<sup>۱۰</sup>

۴. مستحب است قدری تربت حسینی به‌همراه میّت، داخل قبر گذاشته شود<sup>۱۱</sup> و در روایت دیگری وارد شده که با حنوطش مخلوط گردد.<sup>۱۲</sup>

۵. مستحب است سجده‌کردن بر تربت امام حسین علیه السلام که حجاب‌های هفتگانه را باز می‌کند و سبب قبولی نماز و بالارفتن آن به آسمان‌ها می‌شود.<sup>۱۳</sup>

۶. مستحب است از آن، تسبیح بسازند و با چنین تسبیحی ذکر گویند<sup>۱۴</sup> که فضیلت عظیم دارد و مادامی که در دست صاحبش می‌باشد، تسبیح خدا می‌گوید؛ هر چند صاحبش تسبیح نگوید.<sup>۱۵</sup>

#### • یادآوری

۱. همان‌گونه که از مجموع روایات فوق به دست آمد، باید حریم تربت حسینی را پاس داشت و به‌گونه‌ای آن را نگهداری کرد که بی‌حرمتی پیش نیاید، زیر دست و پا نماند، در راه نریزند و آلوده نکنند.

۲. مشهور میان علما این است که خوردن گل و خاک، مطلقاً جایز نیست؛ مگر تربت مقدّسه امام حسین علیه السلام که آن هم

**بهترین راه برای استفاده از تربت پربرکت آن‌حضرت، این است که مقدار کمی از تربت تمیز را در مقدار کمی آب تمیز حل کنند و از آن کمی بنوشند یا هریک از افراد خانواده مقداری از آن آب را به‌عنوان تبرک استفاده کنند و طریق دیگر اینکه به‌اندازه یک عدس از تربت تمیز را روی زبان بگذارند و یک جرعه آب روی آن بنوشند.**



صرفاً به‌قصد شفا جایز است و احتیاط آن است که بیش از یک عدس نباشد.

۳. در اینکه مقصود از تربت حسینی، خاک چه‌مقدار فاصله از زمین کربلا می‌باشد، تعبیرات روایات گوناگون است؛ البتّه هرچه نزدیکتر به قبر مقدّس باشد، بهتر است.<sup>۱۶</sup>

#### • فضیلت زمین کربلا و حائر حسینی

روایات فراوانی در ارتباط با شرافت و فضیلت زمین کربلا و حائر حسینی وارد شده که به بعضی از آنها اشاره می‌شود:

۱. امیرمؤمنان علیه السلام به‌همراه جمعی از اصحابش از زمین کربلا گذشتند. وقتی به آن‌جا رسیدند، اشک از چشمان حضرت جاری شد و فرمود: «اینجاست جایگاه اقامت سواران‌شان و اینجاست محلّ انداختن بارهای‌شان و اینجاست که خون‌شان ریخته می‌شود؛ خوشا به حال تو ای تربتی که خون یاران حق روی تو ریخته می‌شود؛ هذا مُنَاخٌ نَكَابِهِمْ وَهَذَا مَلَقَى رِجَالِهِمْ وَهُنَا تُهْرَقُ دِمَاءُهُمْ؛ طوبی لک مِنْ ثَرْتَةِ عَلَیْکِ تُهْرَقُ دِمَاءُ الْأَجْنَةِ.»<sup>۱۷</sup>

۲. در حدیثی از امام صادق علیه السلام می‌خوانیم: جایگاه قبر حسین‌بن‌علی علیه السلام از روزی که آن‌حضرت در آن دفن شد، باغ پرارزشی از باغ‌های بهشت است.<sup>۱۸</sup>

۳. ابوهاشم جعفری می‌گوید: امام هادی علیه السلام در ایام بیماریش می‌فرمود: کسی را به سوی «حائر» حائر حسینی برای طلب شفای من بفرستید. عرض کردم: فدایت شوم اجازه می‌فرمایید که من بروم؟ فرمود: برو اما با رعایت تقیّه. . . عزم بر حرکت گرفتم؛ ولی قبل از حرکت، جریان را برای علی‌بن بلال ذکر کردم. او با تعجب گفت: حضرت هادی علیه السلام خودش حائر است او را با «حائر» چه کار؟! خدمت حضرت رسیدم. سؤال علی‌بن بلال را برای او نقل کردم. فرمود: «آیا رسول‌الله خانه خدا



# فضیلت تربت امام حسین علیه السلام و آداب استفاده از آن

را طواف نمی‌کرد و حجرالاسود را نمی‌بوسید با آنکه حرمت رسول گرامی صلی الله علیه و آله و حرمت مؤمن از حرمت خانه خدا بیشتر است؟ بدان که این مکان‌ها مکان‌هایی هستند که خداوند دوست دارد یاد او در آنها زنده شود. من هم دوست دارم برای شفای من در مکاهایی دعا شود که خدا دوست دارد و حائر حسینی، یکی از آن مکان‌هاست.<sup>۱۹</sup>

#### • محل حائر حسینی

بحثنی که در اینجا مطرح است، این است که چه‌مقدار از اطراف قبر مطهر امام حسین علیه السلام «حائر» محسوب می‌شود و آن مکانی که آن همه روایات در فضیلت آن و استنجابت دعا در آن، در فصل فضیلت زیارت ذکر شد، کدام است و چه‌مقدار مساحت دارد؟

علامه مجلسی رحمته الله اقوال متعدّدی را از علما در این رابطه نقل کرده است و آنچه در نظر شریف خود ایشان، تقویت دارد این است که مراد از «حائر»<sup>۲۰</sup> آن مقدار از مساحتی است که دیوارهای صحن، آن را احاطه کرده است؛ درنتیجه خود صحن از جمیع اطراف و ساختمان‌هایی که به قبه شریفه متصل است و همچنین مسجدی که در پشت آن قبه قرار دارد، جزء حائر محسوب می‌شود و آنچه مشهور میان اهالی کربلاست و از گذشتگان، به آنها به ارث رسیده و همچنین ظاهر کلمات اکثر اصحاب، همین است.<sup>۲۱</sup>

صاحب جواهر رحمته الله نیز در تفسیر حائر همین معنا را انتخاب کرده است.<sup>۲۲</sup> هرچند احتیاط آن است که صحن مطهر را جزء حائر ندانند و به حرم مطهر و رواق‌ها و مسجد بالاسر قناعت کنند؛ به‌خصوص اینکه در گذشته حرم تا این حد توسعه نداشت.

از خداوند بزرگ توفیق بهره‌وری همه عاشقان مکتب آن‌حضرت را از فیوضات عظیم این اماکن مقدّسه مسألت داریم.

#### • پی‌نوشت‌ها

- کامل‌الزیارات، باب ۹۱، ج ۳، ۵۰۴ و ۸ و باب ۹۲، ح ۵۰۴، ۶.
- همان مدرک، باب ۹۲، احادیث ۵۰۲، ۱۰۴۵.
- همان مدرک، باب ۹۲، ح ۶ و یاب ۹۱، ح ۵. یک میل حدود ۱۶۰۰ متر است.
- همان مدرک، باب ۹۳، ح ۵.
- فوائدالرضویه، ص ۶۹۵.
- کامل‌الزیارات، باب ۹۲، ص ۲۷۸، ح ۱.
- همان مدرک، باب ۹۱، ص ۲۷۴، ح ۱.
- همان مدرک، باب ۹۳، ص ۲۸۰، ح ۵.
- بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۱۹، ح ۴ و امالی طوسی، ص ۳۱۸، ح ۹۳.
- کامل‌الزیارات، باب ۹۴، ص ۲۸۴، ح ۱.
- بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۳۶، ح ۷۵.
- همان مدرک، ص ۱۳۳، ح ۶۳ و تهذیب، ج ۶، ص ۷۶، ح ۱۸.
- بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۳۵، ح ۷۴.
- همان مدرک، ج ۹۸، ص ۱۳۲، ح ۶۱ و تهذیب، ج ۶، ص ۷۵، ح ۱۶.
- همان مدرک.
- رجوع کنید به: بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۳۰، ح ۵۴ و ۵۵ و جواهرالکلام، ج ۳۶، ص ۳۶۴.
- کامل‌الزیارات، باب ۸۸، ص ۲۷۰، ح ۱۱.
- کامل‌الزیارات، باب ۸۹، ص ۲۷۱، ح ۱.
- همان مدرک، باب ۹۰، ح ۱ و بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۱۲.
- «حائر» در لغت از حَیَز است نه از حَوَز به مکانی گفته می‌شود که آب در آنجا جمع شود و دَوّان پیدا کند. صحاح اللغة و مصباح المنیر در هر حال: گویا از زمانی که متوکل عباسی. لعنة‌الله‌علیه. قبر آن‌حضرت را به آب بست، آب در اطراف قبر، دور زد و به خود قبر نرسید. به این محوطه حائر گفته شد. بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۱۷.
- بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۱۷.
- جواهرالکلام، ج ۱۴، ص ۳۳۹.